

Биз ҳам мутахассислармиз!

ЖАМОАЛАР

*учун мўлжалланган жамоа бошчилигидаги
тадқиқотларни ўтказиш бўйича
Амалий қўлланма*

Ушбу Эслатмада сиз Жамоалар бошчилигидаги тадқиқотлар бўйича амалий қўлланмада тавсифланган асосий стратегиялар ва тавсияларни топасиз.

Жамоа бошчилигидаги тадқиқотларда қўлланиладиган Сўровнома намунасини ушбу Эслатма билан бирга олишингиз ва уни ўз жамоангиз учун мослаштириб, ундан фойдаланишингиз мумкин.

© Муаллифлик ҳуқуқи Халқаро
масъулият лойиҳасига тегишли
www.accountabilityproject.org

Дизайн: Летиция Фарисато

Тасвирлар: Харис Ичван

Таржима: ҲаТТ Nasirova Zaytuna Anvarovna

Саҳифалаш ишлари: Александр Шербина

ЖАМОА БОШЧИЛИГИДАГИ ТАДҚИҚОТ НИМА?

Сиз “тадқиқот” сўзини эшитганингизда ҳаёлингизга нималар келади? Сизга тадқиқот бутунлай бошқа инсонлар томонидан қилинадиган ишдек туюладими? Бу фақат университетлар профессорлари қилиши мумкин бўлган, бошқалар учун эса имконсиз бир нарса деб ўйлайсизми?

Тадқиқот юқорида айтиб ўтилганлардан бири бўлиши шарт эмас. Бизнинг фикримизча, тадқиқот жамоавий сай-ҳаракатлар бўлиши, жамоалар ўзлари танлаган мавзунини аниқлаш, тадқиқотлар олиб бориш ва ўтказишга ҳақли эканликларини ҳис этадиган, иштирок этган ҳар бир киши тўпланган билимларга ўз ҳиссасини қўшадиган, баҳам кўрадиган ва бу билимларни кўпайтирадиган жараён бўлиши керак.

Меконг Жамоа тадқиқотлари институти жамоалар бошчилигидаги тадқиқотлар тушунчасини “Жамоа аъзолари томонидан жамоа фойдаси учун маҳаллий билимларга таянган ҳолда билим излаш”, деб таърифлайди. Бошқа турдаги тадқиқотларда, тадқиқот ишлари жамоадан ташқарида бўлган одамлар томонидан бериладиган саволлардан бошланади.

Жамоа бошчилигидаги тадқиқотларни ўтказишар экан, жамоа аъзолари ўз тажрибалари ва билимларини орттириш, таҳлил қилиш ва тушунтириш имконини берадиган ўз мавзулари, саволлари ва жараёнларини белгилайдилар. Жамоа томонидан олиб бориладиган тадқиқотлар ёрдамида жамоа ўзининг маҳаллий билимлари, урф-одатлари ва анъаналарига таянади ва ҳосил бўлган билимларга эгаллик қилади. Жамоалар энди фақат тадқиқотнинг диққат марказидаги нарса ёки унинг объекти бўлмаслиги керак. Бу нафақат тадқиқотчилар ёки олимларнинг иши - **жамоалар ҳам мутахассислардир!**

Дарҳақиқат, жамоа аъзолари ўз тадқиқотларини олиб борганларида, бегоналар топа олмайдиган нарсаларни аниқлашлари мумкин.

Жамоалар ўз ён-атрофларидаги шароит ва атроф-муҳит тўғрисида қарор қабул қилувчилар ва лойиҳаларни режалаштирувчилар билмасликлари мумкин бўлган билимларга эга бўлишади. Кўпинча тадқиқот жараёни жамоаларга дуч келадиган муаммоларни яхшироқ тушунишга, уларнинг билимлари ва ғояларига бўлган ишончни шакллантиришга, ҳамжамият аъзолари ўртасида бирдамлик ва масъулиятни кучайтиришга ва жамоани ташкил қилиш учун зарур кўникмаларни ўрганишга ёрдам беради. Тадқиқот жараёнида орттирилган кўникмалар ва қилинган хулосалар ижтимоий кампанияларини биргаликда ўтказиш учун фойдали бўлиши мумкин.

Жамоа бошчилигидаги тадқиқотлар натижалари муқобил вариантлар мавжудлигини ва бутун ривожланиш жараёни, **жамоалар ўз ҳокимиятларига даъво қилиши учун** ўзгартирилиши мумкинлигини кўрсатмоқда. Жамоалар ўзларини ва қарашларини ривожланиш жараёнининг марказига қўйганда, жамоа бошчилигидаги тадқиқотлар кучли воситага айланиши мумкин!

Жамоа бошчилигидаги тадқиқотларнинг мавжуд услубларига таянган ҳолда, биз ҳамкорларимиз билан ўшбу Эслатмани жамоалар, жамоа ташкилотчилари ва жамоалар олиб борадиган тадқиқотларга қизиққан маҳаллий фуқаролик жамияти гуруҳлари учун қўлланма сифатида ишлаб чиқдик.

Ўшбу Эслатма жамоага ривожланишнинг устувор йўналишларини аниқлаш учун жамоа бошчилигидаги тадқиқотлардан қандай фойдаланиши мумкинлиги ҳақидаги асосий қадамларни белгилайди.

Жамоа бошчилигидаги тадқиқотларнинг муҳим уч босқичи: **тайёргарлик ишлари, тадқиқ қилиш** ва **тарғиб қилиш** босқичлари киритилган.

<p>1</p>	<p><i>Тайёргарлик ишлари:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тадқиқот мавзусини аниқлаш; 2. Тадқиқот гуруҳини тузиш; 3. Ҳамкорлар ва таъсир кўрсатиш кучига эга бўлганларни аниқлаш; 4. Хавфсизлик билан боғлиқ хатарларни бартараф этиш; 5. Тадқиқот воситаларини ишлаб чиқиш.
<p>2</p>	<p><i>Тадқиқот:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Жамоани ҳар тарафлама жалб қилиш; 7. Маълумотларни йиғиш; 8. Лойиҳа ва тавсияларни тузиш; 9. Тескари алоқа учун лойиҳа версиялари билан ўртоқлашиш.
<p>3</p>	<p><i>Тарғиб қилиш:</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 10. Яқуний тадқиқотлар ва тавсиялар билан ўртоқлашиш; 11. Биргаликда ҳаракат қилинг! 12. Акс эттириш.

ХМЛ Осиё Тинч океани хотин-қизлари ҳуқуқлари ва ривожланиш бўйича форуми (ОТОРФ) ва Меконг жамоа тадқиқотлари институтига (МЖТИ) ушбу Эслатмага киритилган чуқур мулоҳазалари ва фойдали воситалари билан ўртоқлашгани учун ўз миннатдорчилигини билдиради.

1

Тайёргарлик ишлари

1. ТАДҚИҚОТ МАВЗУСИНИ АНИҚЛАНГ

Тадқиқот учун энг муҳим саволларни аниқлаш мақсадида имкон қадар кўпроқ одам иштирокидаги **жамоа йиғини** ёки бир нечта гуруҳ қатнашадиган суҳбатларни ташкиллаштиринг. Шу каби суҳбатларда кам тамсил этилган ва четлаштирилган хотин-қизлар, ёшлар, ногиронлар ва жамоанинг бошқа аъзолари ҳам жалб қилинишини таъминланг.

Учрашувни режалаштираётганда, аввало **жамоангиздаги муаммоларни очиқ муҳокама қиладиган учрашувни ташкил этиш нечоғлик хавфсиз эканлиги тўғрисида ўйлаб кўринг**. Ҳокимият томонидан кераксиз эътиборни жалб қилмаслик учун, масалан, маъбаддаги анъанавий маросим ёки мунтазам ўтказиб туриладиган жамоат тадбирлари пайтида ўзингизнинг турадиган жойни стратегик нуқтаи назардан туриб танлашингиз керак бўлиши мумкин. Жамоанинг ишонса бўладиган етакчиларини аниқланг ва уларга мурожаат қилинг. Агар катта йиғилиш ўтказиш жуда хавфли бўлса, ўзингизнинг жамоангиздаги турли гуруҳлар билан кичик норасмий баҳсларни ўтказсангиз ҳам бўлади.

Учрашгандан сўнг, **тадқиқот мавзусини** ва нимани ўрганишни хошлаётганингизни **аниқланг**. Тадқиқотни қандай амалга ошириш кераклиги, қандай роллар ва воситалар кераклиги ва тадқиқотингизни

яқунлаш учун зарур бўлган реал вақт оралиғи тўғрисида биргаликда қарор қабул қилинг.

Сиз аниқлаган мавзу тараққиёт банклари, лойиҳа ишлаб чиқувчилар ёки ҳукумат расмийлари томонидан бошқача кўриб чиқилиши мумкин. Уларнинг даъволарига қарши, айниқса, улар нотўғри бўлган ҳолларда ёки тўлиқ бўлмаган тақдирда эътироз билдирилиши мумкин. Масалан, лойиҳанинг инсонлар ва атроф-муҳитга мавжуд ва потенциал таъсирини ўрганадиган жамоалар “расмий ҳужжатлар” да етишмаётган, чиқариб ташланган ёки нотўғри маълумотлар билан ўртоқлашишлари мумкин.

Ресурслар қутиси:

Муаммони аниқлаш ва таҳлил қилиш: Жамоани ривожлантириш учун ташкиллаштиришда тадбирлар ўтказиш, ўқитиш, ўрганиш ва бошқаларни ўргатиш бўйича ресурслар ва маслаҳатлар берадиган Жамоа воситалари тўпламидан олинган воситалар
→ bit.ly/ComAnalyze

Қишлоқ китоби: Қишлоқ китобларини яратиш жараёнида одамлар ўз қишлоқлари муаммолари сабабларини тушунишга эришиш учун умумий вазиятни таҳлил қиладилар ва ҳужжатлаштирадилар.

→ bit.ly/VillageBookActionAid

2. ТАДҚИҚОТ ГУРУҲИНИ ТУЗИНГ

Тадқиқот гуруҳини тузиш учун жамоа аъзоларига мурожаат қилинг. Гуруҳ аъзолари кенг таркибдаги жамоа билан маълумот алмашишади, саволлар беришади ва тўпланган маълумотларни йиғишади. Гуруҳ жамоадаги кўплаб тоифадаги одамларни, айниқса кам тамсил этилганлар ва четлаштирилганларнинг вакили бўлиши керак. Жамоа аъзоларининг сони тадқиқот ҳажмига боғлиқ, аммо одатда камида 10 киши керак бўлади.

Жамоангизни ўргатиш жуда муҳим аҳамиятга эга. Жамоангиз билан биргаликда нима учун сизнинг жамоангиз ушбу тадқиқотни амалга ошириш йўлини танлаганини, тадқиқотнинг мақсадлари ва ҳар бир аъзонинг қандай ролларни бажаришини тушуниб етишга ҳаракат қилинг. Жамоа аъзолари, иштирокчилар билан яккама-якка ёки кичик гуруҳларда суҳбатлашиш ва интервьюлар олиш қулай бўлиши керак. Эсингизда бўлсин, тадқиқот жараёни аслида маълумот алмашинувидир ва иштирокчиларда саволлар туғилиши мумкин. Тадқиқот гуруҳининг ҳар қайси аъзоси тадқиқот мавзусини ва ҳар қандай жамоат томонидан олиб бориладиган барча ривожланиш режаларини тушуниши керак.

Ресурслар қутиси!

Жамоа асосидаги тадқиқотлар бўйича ўқув қўлланма:

Жамоа тадқиқотчилари учун машғулотлар ва машқлар, шу жумладан, тадқиқот концепцияси ва тадқиқот воситалари, масалан, сўровномалар, интервьюлар ва фокус-гуруҳлар билан таништирувчи ўқув қўлланма.

→ bit.ly/CBPRManual

3. ҲАМКОРЛАР ВА ТАЪСИР КЎРСАТИШ КУЧИГА ЭГА БЎЛГАНЛАРНИ АНИҚЛАНГ

Сизнинг тадқиқот гуруҳингиздан ташқари, бошқа ҳамкорлар ҳам тадқиқот жараёнига ўз ҳиссаларини қўшиши мумкин. Сизнинг жамоангиз аъзолари иш билан банд бўлишлари ёки тадқиқот жараёнининг барча босқичларига ҳисса қўшишга вақтлари бўлмаслиги мумкин. Бундай ҳолларда талабалар ва маҳаллий фуқаролик жамияти гуруҳлари сингари ҳамкорларга мурожаат қилиш фойдадан холи бўлмайди. Масалан, сиз ишонч билдирган университет талабаси тадқиқот воситасини лойиҳалаштириш учун техник ёрдам таклиф қилиши ёки маълумотларни тартибга солиш тизимини яратиши мумкин. Худди шу лойиҳа, компания ёки банк таъсири доирасига тушган ёки шунга ўхшаш тадқиқотни ўтказган бошқа жамоалар маслаҳати ва ёрдамига мурожаат қилинг.

Маҳаллий, миллий ва халқаро фуқаролик жамияти ташкилотлари тадқиқотга оид қўшимча маълумотларни тақдим этиши ва тадқиқот тугагандан сўнг унинг натижаларини мақсадли аудиторияга етказиши ва қарор қабул қилувчиларга мурожаат қилиш учун ахборотни кенгайтириши мумкин. Сиз ишонч билдирган олимлар ва ҳукумат аъзолари тадқиқот натижаларини таҳлил қилишда ва асосий натижалар ва кенг тенденцияларни аниқлашда ёрдам беришлари мумкин. Мақсадларингизга қараб, қўшимча ҳамкорлар тадқиқот натижаларини графика, ёзма маъруза ёки видео шаклида ташкил қилишда ёрдам беришлари мумкин.

Агар бу жамоа учун хавфсиз бўлса ва тадқиқот ёки кампанияни хавф остига қўймаса, лойиҳа тўғрисида маълумотга эга бўлиши мумкин бўлган асосий мансабдор шахслар ва лойиҳа бўйича қарор қабул қилувчилар билан боғланиш ҳақида ўйлаб кўринг. Уларга нималар таъсир кўрсатаётганини ўрганинг ва улар билан ўзаро ҳамкорлик қилишни хоҳлашингиз ёки хоҳламаслигингиз ва қандай қилиб ўзаро ҳамкорлик қилмоқчи эканлигингиз ҳақида олдиндан қарор қилинг. Масалан, тадбирларингиз мақсадларига эришиш стратегиянгни такомиллаштиришга ёрдам бериши учун ҳамкорлар, мансабдор шахслар ва қарор қабул қилувчилар ўртасидаги муносабатларни визуал равишда харитада акс эттиринг. Шунга қарамай, агар кампания учун хавфсиз ва фойдали бўлса, тадқиқот тўғрисида уларга хабар бериш учун учрашув ёки телефон орқали қўнғироқлашиш вақтини белгиланг. Агар улар билан яхши муносабатда бўлсангиз, маҳаллий жамоа бошчилигидаги тадқиқотлар доирасида қандай саволларга жавоб олишларини хоҳлашлари тўғрисида сўранг.

Ҳамкорлар ва қарор қабул қилувчилар билан боғланишдан олдин, хавфсизлик билан боғлиқ хатарларни таҳлил қилганингизга ва биргаликда аниқ, содда хабарномалар тўғрисида қарор қабул қилганлигингизга ишонч ҳосил қилинг. Ушбу хабарларни диққат билан ҳужжатлаштиринг ва тартибга солинг, иложи бўлса, учрашувлар ва суҳбатлар тўғрисидаги ёзиб олинган қоғозларни сақланг.

Ресурслар қутуси.

Кўчириш ва кўчишни кўзда тутган лойиҳалар билан нималар қилиш керак

Ушбу БМТнинг муносиб турар-жой билан таъминлаш масалалари бўйича маърузачиси томонидан тайёрланган ўқув қўлланмасида келтирилган вазифалар, сизнинг тадқиқот мавзунгиз иштирокчилари ва салоҳиятли ҳамкорларни аниқлашга ёрдам беради.

→ bit.ly/UNForcedEviction

Чапати диаграммаси: Гуруҳлар ва ташкилотлар ичида ва улар орасидаги турли хил динамикани текширишга ёрдам берадиган ActionAid дан олинган восита

→ bit.ly/ChapattiDiagram

Дарвозабон воситаси: Сизнинг тарғибот ёки ташвиқот ишларингиз билан боғлиқ бўлган қарор қабул қилувчиларни топишга ёрдам бера оладиган одамларни топиш учун мўлжалланган ActionAid воситаси.

→ <http://bit.ly/gatekeepertool>

4. ХАВФСИЗЛИК БИЛАН БОҒЛИҚ ХАТАРЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИНГ

Тадқиқот жараёнининг барча босқичларида тадқиқот гуруҳингиз ва жамоангиз хавфсизлигини ҳимоя қилинг. Баъзан, ривожланиш лойиҳаси, компания ёки ўз ҳукумати муҳокама қилинса, одамларга таҳдидлар бўлади ёки уларга зарар етказилади. Ривожланиш лойиҳаси ҳақида маълумотга эга бўлиш ҳам одамларни хавф остига қўйиши мумкин.

Даставвал тадқиқот гуруҳининг ҳар бир аъзоси ва тадқиқотнинг ҳар бир иштирокчиси учун мавжуд бўлган хатарларни муҳокама қилинг ва кейин улардан иштирок этишни хоҳлаш ёки хоҳламасликларини сўранг. Ўз ҳикоялари ва ғоялари билан ўртоқлашишар экан, аъзолар сизга ишонч билдиришади. Доимо уларнинг шахсиятини ва уларнинг ҳис-туйғуларини ҳимоя қилинг. Фотосуратлар, видеолар ва иқтибослардан қандай фойдаланиш мумкинлигини тушунтиринг ва улардан фойдаланишдан олдин рухсат сўранг.

Ресурслар қутиси!

Хатарларни тушуниш ва хавфсизлик режасини тузиш учун 11 тилда чоп этилган ва Frontline Defenders томонидан тайёрланган **Хавфсизлик бўйича иш китобига** муурожаат қилинг.

→ bit.ly/HRDWorkbook

Tactical Tech томонидан тайёрланган **Security in-a-Box (“Қутидаги хавфсизлик”)** қўлланмасини ўқиб, телефонингиз ёки компьютерингиздаги маълумотларни қандай ҳимоя қилишни билиб олинг.

→ securityinbox.org/en/tactics/

5. ТАДҚИҚОТ ВОСИТАСINI ИШЛАБ ЧИҚИҢГ

Жамоа хариталарини тузиш, жамоа мониторинги, сўровномалар ва сўровлар каби кўплаб тадқиқот воситалари мавжуд. Биз муҳокама қиладиган мисоллардан бири бу жамоа томонидан ўтказилган сўровнома намунасиدير. Жамоа бошчилигида ўтказиладиган сўров одатдаги сўровдан фарқли ўлароқ, нафақат маълумот тўплаш билан боғлиқ, балки у жамоа ва тадқиқот гуруҳи орасида маълумот ва фикр алмашиш имконини беради. Тадқиқот гуруҳи иштирокчилари тадқиқот мавзуси тўғрисида тўлиқ маълумотга эга бўлишлари учун қандай контекстли маълумотларни бўлишиши кераклигини ўрганиб чиқинг. Масалан, агар сиз таклиф қилинган ривожланиш лойиҳаси бўйича жамоатчилик тажрибаси ҳақида маълумот қидирсангиз, мамлакатингизда ривожланиш дастури қандай ишлаб чиқилганлиги, молиялаштирилиши ва амалга оширилиши ҳақида маълумот тайёрланг.

Агар гуруҳингиз жамоа бошчилигидаги сўровни ўтказиш тўғрисидаги қарорга келса, саволлар диққат марказида, тушунарли бўлишига ва ҳамкорликда ишлаб чиқилганлигига ишонч ҳосил қилинг. Сиз баъзи саволларга «Ҳа» ёки «Йўқ» деб жавоб беришни, жавобларни танлаш ёки очик шарҳлар учун жой қолдириш тўғрисида қарор қилишингиз мумкин. Жавоблар шахсий тажрибаларга асосланган бўлиши мумкин

ёки жамоанинг қай йўсинда ривожланишига оид истак-хоҳишларга, агар улар мавжуд бўлса, таяниши мумкин. Жамоа бошчилигидаги тадқиқотлар учун сўровномага киритиладиган саволлар, қўйилган мақсадларга қараб турли хил мавзуларни қамраб олиши мумкин. Масалан, тасаввур қилинг, автомобиль йўллари лойиҳаси амалга оширилса, жамоа уйларини йўқотиши мумкин. Каби саволларни кўриб чиқинг:

“Агар сиз кўчиб ўтишингиз керак бўлса, бу фарзандларингизга қандай таъсир қилади?”

“Агар сиз кўчиб ўтишингиз керак бўлса, сизнинг ишингиз ёки яшашингизга қандай таъсир қилади?”

“Агар сиз кўчиб ўтишингиз керак бўлса, қайси умумий манбалар ёки жойлардан маҳрум бўласиз?” (Мақтаблар, ибодатхоналар, дарёлар ва бошқалар) каби саволларни кўриб чиқинг.

Саволлар аниқ, тартибли ва тушунарли бўлишини таъминлаш учун тадқиқот гуруҳингиз билан сўровнома лойиҳасини кўриб чиқинг. Жамоа аъзоларини бир-бирларидан интервью олишга ва ўзаро ишончни оширишга қаратилган машқлар ўтказишга чорланг. Тадқиқот жараёнини яқунлаш ва жамоа учрашувлари ёки ташқи сафарларни режалаштириш учун зарур бўлган вақтни баҳоланг.

Агар сиз ўтмишдан олинган мисолларни излаётган бўлсангиз, ХМЛнинг Global Advocacy Team (Глобал адвокация гуруҳи) нинг таркибига кирувчи 8 мамлакат фаоллари ўзларининг жамоа бошчилигидаги тадқиқотлари учун сўровнома шаблонини яратишган. Жамият бошчилигидаги тадқиқотлар учун мўлжалланган Сўровнома намунасини ишлатинг ёки уни мослаштиринг ёхуд ўзингизнинг жамоангиз учун янгисини яратинг ва синовдан ўтказинг!

Сиз фойдаланадиган восита тўғрисида қарор қабул қилганингиздан сўнг, тўпланган тадқиқотларни ташкил қилиш тизимини ўрнатинг. Тадқиқотни ташкил этиш тадқиқот гуруҳига, ҳамкорларга ва жамоат аъзоларига кампаниянинг бир қисмига айланишдан олдин натижаларини тушунишга

ёрдам беради. Баъзи дастурлар сўров маълумотларини автоматик равишда таҳлил қилади, аммо бу Интернетга уланишни талаб қилиши ва жамоанинг маҳаллий тилида мавжуд бўлмаслиги мумкин. Уларнинг баъзилари учун тўловларни амалга ошириш керак.

Ресурслар қутиси!

Data-Center томонидан тайёрланган **Campaign Research Toolkits** каби ресурслар воситаларни яратишда қўл келиши мумкин

→ bit.ly/CampaignResearchToolkit

Сўровномалар учун,

Survey Monkey (www.surveymonkey.com),

Google Forms (<https://www.google.com/forms/about/>)

ва **KoBo** (<http://www.kobotoolbox.org/>) дастурлар тадқиқот натижаларини тартибга солиш ва таҳлил қилишга ёрдам беради.

2

ТАДҚИҚОТ

6. ЖАМОАНИ ҲАР ТОМОНЛАМА ЖАЛБ ҚИЛИНГ

Тадқиқот гуруҳи учун мунтазам равишда ва тадқиқотни ўтказиш жараёнида **жамоани янгилаш ва кенгроқ жалб қилиш** жуда муҳим, шунда бу том маънодаги жамоавий ҳаракат бўлади. Фаолият тўғрисида хабардор қилиш жараёни, шунингдек, жамоани таҳлил қилиш ва таклифлар киритиш учун йиғилиши керак бўлган вақтни белгиланг.

Жараён бошида тадқиқот гуруҳининг режалари ва мақсадлари тўғрисидаги маълумотларни кенг жамоа доираси билан ўртоқлашинг ва мувофиқлаштиринг. Тадқиқот жараёни бошлаш учун тайёр бўлганида, тадқиқотнинг қандай қилиб ўтказилишига оид маълумотлар билан ўртоқлашинг. Натижаларга оид якуний тўхтамга келишдан ёки эълон қилишдан олдин дастлабки натижаларни жамоанинг кенг доираси билан таҳлил қилинг. Жамоадан натижаларни текшириш ва таҳлил қилишни, шунингдек, уларнинг мақсадлари ёки кампанияси учун энг муҳим бўлган тадқиқотларнинг устувор йўналишларини белгилаб беришни сўранг.

**Ресурслар
қутиси!**

Communication and Power: CIRACнинг
Жамоалараро мулоқот қилиш бўйича турли хил
усуллар ва мисолларни тақдим этувчи қўлланма

→ bit.ly/CommunicationPowerEng

7. МАЪЛУМОТЛАРНИ ТЎПЛАНГ

Жамоанинг барча аъзолари тўлақонли иштирок этишини таъминлаш учун қандай маълумотлар билан ўртоқлашиш ва маълумотларни қандай қилиб тўплашни режалаштиринг. Масалан, агар баъзи бир жамоа аъзолари ўқиш ёки ёзишни билмаса, тушунтиринг ва тадқиқот жараёнини барча бирдек унда қатнаша оладиган тарзда ўтказинг. Иштирокчилардан ўзларининг суратлари, исмлари ва шахсларига оид маълумотларни жамоатчиликка ошкор этилишини исташлари ёки истамасликларини сўранг. Шунга қарамай, тадқиқотда иштирок этадиган **жамоа аъзоларининг шахсларига оид маълумотларни синчковлик билан ҳимоя қилиш** муҳимдир.

Иштирокчиларни аниқлашга ёрдам бериш учун жамоат ташкилотларида фаол бўлган ва жамиятдаги кўплаб одамларни биладиган одамларга мурожаат қилинг. Тадқиқот гуруҳи доимий равишда кам тамсил этилган ёки жамоадаги муҳокамалардан четлатилган одамларни қандай қилиб жамоага интеграция қилишини ўйлаб чиқинг. Агар баъзи одамлар жамоа бошчилигидаги тадқиқотларда қатнашмасликка қарор қилсалар, тадқиқот гуруҳи уларнинг қарорларини ҳурмат қилишига ишонч ҳосил қилинг.

Тадқиқот жараёнига бутун жамоани жалб қилишнинг иложи бўлмаслиги мумкин. Нуқтаи назарларнинг репрезентатив танламасини тўплаш учун камида 100 киши билан тадқиқот жараёнини ўтказишни мақсад қилиб қўйинг. Хавфсизликка берган баҳоингиз асосида тадқиқот гуруҳи саволларни яқка тартибда ёки 10 кишидан кам бўлган кичик гуруҳларда муҳокама қилиши мумкин ва агар зарурат бўлса, шахснинг аниқ жавоблари ва шарҳларини ёзиб олишга ёрдам бериши керак. Ҳар бир тадқиқот гуруҳи аъзоси тўпланган маълумотларнинг аниқ ва изчил бўлишини таъминлаш учун йиғиш жараёнида фаол иштирок этиши керак.

Сўровларни ўтказаятганда, масалан, тадқиқот гуруҳи аъзолари бир вақтнинг ўзида битта савол беришлари ва номаълум сўзларга аниқлик киритишлари керак. Эсингизда бўлсин, диққат билан тингланг, ҳеч кимнинг жавобларини урманг ёки изоҳламанг ва ҳар бир саволга жавоб бериш учун иштирокчиларга етарли вақт беринг. Баъзида

одамлар оғир воқеаларни эслаб, ҳиссиётларга берилиб кетишлари мумкин. Тоқатли ва сабрли бўлинг.

**Ресурслар
қутиси!**

Transect Walks: CatComm томонидан фойдаланиладиган кузатув асосида жамоани такомиллаштириш билан шуғулланадиган гуруҳлар учун мўлжалланган восита

→ <http://catcomm.org/transect-walk>

8. ТАДҚИҚОТ ВА ТАВСИЯЛАР ЛОЙИҲАСИ

Энди барча маълумотлар тўпланганидан сўнг, тадқиқотни уни чуқурроқ тушуниш учун тадқиқотларингизни бирлаштириш вақти келди. Агар тадқиқотингизни таҳлил қилиш учун дастурий таъминотдан фойдаланаётган бўлсангиз, тадқиқот гуруҳи уни синаб кўрганлигига ишонч ҳосил қилинг. Агар сиз тадқиқотларингизни дастурий таъминотсиз таҳлил қилишни режалаштираётган бўлсангиз, у ҳолда ҳар бир босқичда нақадар силжиётганлигини қандай қилиб аниқлаш мумкинлигини ўйлаб кўринг.

Агар сизнинг тадқиқот воситангиз сўровнома бўлса, аввал ҳар бир сўровномани рақамлаб чиқинг ва ҳар биридан иккитадан нусха олинг. Маълумотлар ва иштирокчиларни ҳимоя қилиш учун сўровномани ва нусхаларини кўриб чиқаётганда хавфсиз ва ҳимояланган жойда сақланг.

Барча маълумотлар бир жойда қайд этилгандан сўнг, тадқиқот гуруҳи уларнинг аниқлигини текшириши керак. Ҳар бир жавоб тўғри ёзилганми? Одамлар жавоблар рўйхатидан танлаган саволлар (ҳар бир савол) учун жавоблар фоизини ҳисобланг.

Одамларнинг шарҳларига эътибор беринг. Масалан, одамлар мажбуран кўчирилган жамоада кўпчилик жисмоний зўравонлик ҳақидаги ҳикояларини сиз билан ўртоқлашиши мумкин. Ушбу воқеаларни ҳужжатлаштириш орқали рақамли маълумотлар ортида, таъсирли, шахсий ҳикоя ортида тирик инсонлар борлигини кўрсатиш мумкин.

Шахсий ҳикояларни айтиб бериш тадқиқотни янада жозибали қилади ва унга шахсий тус беради. Иштирокчилар ҳақидаги маълумотларни доимо сир тутишингиз керак бўлса-да, улардан баъзилари ўз ҳикоялари оммага ошкор қилиниши хоҳишини билдиришлари мумкин. Ҳикояни оммага маълум қилишдан олдин, уларнинг асл исмини ишлатмасангиз ҳам, уларнинг розилигини олишни унутманг.

Энди сизнинг тадқиқот мақсадларингиз билан бевосита боғлиқ бўлган маълумот, тенденциялар ва нақшлар учун изланишларингизни (шарҳларни ўз ичига олган ҳолда) кўриб чиқинг. Маълумотларни таҳлил қилиш тажрибасига эга бўлган иттифоқчи сизнинг натижаларингизни таҳлил қилишга ҳам ёрдам беради.

**Ресурслар
қутиси!**

Олган маълумотларингизни таҳлил қилишда ёрдам бериши учун Пиматизивиндаги **Маълумотларни босқичма-босқич сифатли таҳлил қилиш бўйича қўлланма** функциясидан фойдаланинг

→ bit.ly/QualitativeDataAnalysis

Ўзингизнинг жамоангизга оид тадқиқотлар ва олинган натижалар ҳақида қандай қилиб ҳикоя қилиш бўйича ғояларга эга бўлиш учун Capacity Canada томонидан ҳозирлаган **Storytelling Manual (Ҳикоя айтиш бўйича қўлланма)** дан фойдаланинг.

→ bit.ly/StorytellingManual

9. ТЕСКАРИ АЛОҚА УЧУН ЛОЙИҲАНИНГ ҚОРАЛАМА ВЕРСИЯЛАРИ БИЛАН ЎРТОҚЛАШИНГ

Бутун тадқиқотларингиз натижаларининг дастлабки лойиҳасини яратинг ва жамоатчилик билан баҳам кўринг. Натижаларни ҳар кимга очиқ бўлиши учун уларни турли хил форматларда бўлишишингиз керак бўлиши мумкин. Масалан, агар жамоада ҳеч ким ўқишни билмаса, натижаларни баҳам кўриш учун фотосурат тақдимотини яратиш керак бўлиши мумкин.

Агар бунга ишончингиз комил бўлса, тадқиқотнинг бошида сиз билан боғланган ҳамкорлар, расмийлар ва қарор қабул қилувчилардан натижаларингизни кўриб чиқишни сўраб кўринг. Агар фойдали бўлса, уларни оммага етказишдан олдин тадқиқот ва дастлабки тавсияларни кўриб чиқишни илтимос қилинг. Бироқ, уларнинг фикр-мулоҳазалари жамият томонидан тавсия этилган устувор йўналишларни ўзгартирмаслиги керак. Барча маълумотлар олинганидан сўнг, сизнинг тарғибот ишидаги мақсадларингизга қараб, қайси тадқиқотларга устувор аҳамият бериш ва кампаниянгни интеграциялаш масалаларини қилинг.

**Ресурслар
қутиси!**

Бутун дунёдаги ХМЛнинг Global Advocacy Team (Глобал адвокация гуруҳи) томонидан яратилган намуна ёрдамида жамоа бошчилигидаги тадқиқотларни ўтказган жамоат ташкилотчилари тажрибаси билан танишинг

Жамоа бошчилигидаги тадқиқот Сухгерел ҳикояси:

→ bit.ly/sukhgerelstory

Жамоа бошчилигидаги тадқиқот: Элиас ҳикояси

→ bit.ly/eliasstory

Жамоа бошчилигидаги тадқиқот: Мела ҳикояси

→ bit.ly/melasstory

3

Тарғиб қилиш

10. ЯКУНИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ВА ТАВСИЯЛАР БИЛАН ЎРТОҚЛАШИНГ

Энди жамоа бошчилигидаги тадқиқотларни кампанияга киритиш вақти келди!

Тайёргарлик босқичида асосий аудиториялар аниқланганлиги сабабли, натижалар ва тавсияларни тарқатиш стратегиясини кўриб чиқинг. Масалан, қарор қабул қилувчиларга маҳаллий даражада таъсир қилиш хавфсизлигини аниқлаган бўлсангиз, сўров натижаларини баҳам кўриш учун жамоада тадбирлар ўтказиш тўғрисида ва уларни фотосуратлар ва видеолар билан ҳужжатлаштириш тўғрисида ўйлаб кўринг. Алоқаларга эга бўлган мақсадли аудитория сизнинг жамоангиз ёки мамлакатингиздан ташқарида бўлса, ҳамкорлар билан маслаҳатлашишингиз ва улар сизга маҳаллий қарор чиқарувчилар билан боғланишингизга ёрдам беришлари мумкин.

Сиз таъсир ўтказмоқчи бўлган одамларни ўрганиб чиқинг ҳамда тадқиқот ва тавсияларни қабул қилиш ва уларга амал қилишнинг энг яхши усули ҳақида ўйлаб кўринг. Тадқиқот гуруҳи ҳамда жамоа тадқиқот ва тавсияларни баҳам кўришга қандай қарор қилганларини яна бир бор кўриб чиқинг. Ёзма ҳисобот энг яхши усулми? Агар шундай бўлса, қанча вақт ва қайси формат уларни ўқишга ундайди? Шахсий тақдимот қилишингиз керакми ёки норозилик рамзларини яратиш яхшироқми, видео, инфографик ёки веб-сайт яратиш учун зарурат борми? Ҳамкорлар сизга кўнгилли видео муҳаррири, график дизайнер

ёки рассомни топишда ёрдам бериши мумкин. Стратег бўлинг ва ишга ижодий ёндашинг!

Ресурслар қутиси!

Халқаро ҳисобдорлик лойиҳаси томонидан ҳозирланган **“Ривожланишга қайтиш: Том маънодаги ривожланишга қаратилган даъват”** деб номланган ҳужжатда саккиз жамоа ташкилотчилари қандай қилиб жамоа етакчилигидаги тадқиқотлар натижалари билан баҳам кўришганларига оид мисоллар ва ҳикоялар келтирилган

→ bit.ly/whatdevelopmentcouldbe

Олган натижаларингизни йирикроқ кампания давомида қандай ишлатишни ўрганиш учун **The Mobilisation Cookbook (Сафарбарлик бўйича ошхона китоби)**: Маблабнинг одамлар иштирокида олиб бориладиган кампаниялар учун мўлжалланган қўлланма” сидан фойдаланинг

→ bit.ly/MobilisationCookbook

Маълумотларингиздан қандай қилиб визуал шакллар яратишни ўрганиш учун Tactical Tech томонидан ҳозирланган **“Visualizing Information for Advocacy” (Адвокация учун маълумотларни визуаллаштириш)** қўлланмасининг сўнгги бобидан фойдаланинг.

→ bit.ly/VisualisingForAdvocacy

The Change Agency томонидан тайёрланган **Critical Path Analysis (Мушкул йўл таҳлили)** - жиддий ўзгаришларга эришингиз учун тадқиқотларингизни қандай қилиб позициялашингиз мумкинлиги ҳақида ўйлашга ёрдам берадиган бир қатор машқлардан иборат.

→ bit.ly/changeagency

11. БИРГАЛИКДА ҲАРАКАТ ҚИЛАМИЗ!

Тадқиқот натижалари ва тавсиялари билан алмашиш, ўзгаришларни талаб қилиш борасида ва бошқаларни жамоани ривожлантиришга оид режалар ва ғоялардан бохабар қилиш ва уларни сафарбар қилишда ташланадиган муҳим қадам бўлиши мумкин.

Жамоа бошчилигидаги тадқиқот жараёнининг бошида белгиланган вақт жадвалига риоя қилинг, ҳар бир қадамни мунтазам равишда текшириб туринг ва агар бунга зарурат бўлса, ғалабалар ва янги имкониятлардан фойдаланиш учун ёндашувга ўзгартишлар киритинг.

Бошқа жамоалар, ижтимоий ҳаракатлар ёки фуқаролик жамияти гуруҳлари тадқиқот ва тавсиялардан фойдаланишлари мумкин. Ўз ишингиз ҳақидаги маълумотлар билан улар билан бўлишиш тўғрисида ўйлаб кўринг!

Ресурслар қутиси!

Осиё тараққиёт банки учун “Жамоавий фаолият бўйича қўлланмаси” да жамоа бошчилигидаги тадқиқотларингиздаги фаолиятларингизга оид ғоялар таклиф қилинган.

→ bit.ly/Adbguide

Repeal the Deal Productions томонидан ишлаб чиқилган **Ютуқларимиз сарҳисоби: Оммавий таълим ва ташкилотчилик ишлари бўйича ўқув қўлланмасида** бошқаларни тадқиқотингиз мавзуи бўйича ўқитиш ва ташкиллаштириш ишлари бўйича тренинг материаллари келтирилган

→ bit.ly/CountingOurVictories

ActionAid’s Bridge ёрдамида ҳаракатлар режасини ишлаб чиқинг ва баҳоланг

→ bit.ly/actionbridge

12. МУЛОҲАЗАЛАР

Тарғибот ишлари бошлангандан сўнг, тадқиқот гуруҳи томонидан кампания мақсадларига эришиш борасидаги ютуқларингизни акс эттириши учун бир неча санани белгиланг. Тадқиқот гуруҳингизни жамоа бошчилигидаги тадқиқот жараёни ҳақида фикр юритишни, мақсадларингизга эришиш йўлида қаерга етиб борганлигингизни аниқлашни, янги муаммоларни муҳокама қилишни ва кейинги кадамларингизни ўзгартиришни ўйлаб кўришни таклиф қилинг. Фикр юритиш ҳам алоҳида шахслар, ҳам жамоанинг кенг доираси учун ўрганиш ва байрамона тажриба бўлиши мумкин. Мулоҳазалар тадқиқот жараёнининг ҳар қандай босқичида ҳам, кампания якунланганидан сўнг ҳам содир бўлиши мумкин.

Ресурслар қутиси:

Тадқиқот жараёни ва кампаниянгни акс эттиришнинг тизимли усули сифатида **Counting Seeds for Change: Reflect Evaluation Framework – Ўзгаришлар ясаш учун уруғларни ҳисоблаш:** деб номланган SARN томонидан ҳозирланган рисола ёрдамида баҳолаш тизимини акс эттиринг

→ bit.ly/CountingSeedsForChange

Энди сиз ушбу 12 босқичнинг барчасини босиб ўтганингиздан сўнг, жамоа бошчилигидаги тадқиқотлар нима эканлигини ва уни ўзингиз қандай қилиб бажаришингиз мумкинлиги ҳақида чуқурроқ маълумотга эга бўлдингиз деган умиддамиз. Турли жамоалар жамоа бошчилигидаги тадқиқотларни бошқача тарзда ташкил қилишади – унинг жозибадорлик ҳам ана шунда!

Сиз жамоа бошчилигидаги тадқиқотларни бошлашга тайёрмисиз?

Ушбу Эслатмадан йўл кўрсаткич сифатида фойдаланинг!

INTERNATIONAL
ACCOUNTABILITYPROJECT

accountabilityproject.org
